

Kati Savolainen

Kuntouttavaa päihdehuollon asumispalvelua Oskelakodissa

Toiminnan mallinnus

Kuntouttavaa päihdehuollon asumispalvelua OSKELAKODISSA

Kati Savolainen

Oskelakoti Oy

Suomen Setlementtiliitto ry

2012

Saatteeksi

Oskelakoti Oy:n palvelutoiminnan kuvauksen tarkoituksena on antaa perustiedot päihitteettömän asumispalveluyksikön toimintamallista kaikille niille toimijoille, jotka ovat kiinnostuneita päihdehuollon asumispalvelutoiminnasta ja kuntouttavasta yhteisöhoidosta.

Toimintamallia on toteutettu Oskelakodissa jo lähes 40 vuoden ajan. Tämä kuvaus pyrkii esittelemään Oskelakodin historian, asumisen prosessin, kuntoutuksen rakenteet sekä Suomen Setlementtiliiton merkityksen taustayhteisönä. Toimintamalli avaa erityisesti Oskelakodin kuntouttavan asumispalvelutoiminnan erityispiirteet.

Tämän palvelutoiminnan kuvauksen avulla on mahdollista toteuttaa Oskelakodin yhteisöllistä hoitoa myös uusissa kohteissa.

Suomen Setlementtiliiton puolesta kiitän Kati Savolaista toimintamallin perusteellisesta kuvaamisesta. Kiitän myös Pepe Kinnusta, Oskelakoti Oy:n hallituksen jäseniä sekä Oskelakodin työntekijöitä ja asukkaita. Erityisesti haluan lausua lämpimän kiitoksen Oskelakodin pitkäaikaiselle johtajalle Pekka Hallille, jonka asiantuntemus on edesauttanut merkittävästi tämän toimintamallin kuvauksen valmistumisessa.

Helsingissä, maaliskuussa 2012

Anu Haapanen

Suomen Setlementtiliitto

Johdanto

Oskelakodin toiminnan mallinnus sisältää kuvauksen Oskelakodista päihdehuollon kuntouttavan asumispalvelun toimintayksikkönä. Mallinnuksen teko nousi alun perin esiin pitkän aikaa olemassa olleesta tarpeesta Oskelakodin toiminnan kuvaamiseen ja konseptin esittämiseen kirjallisessa muodossa. Mallinnuksen yhteydessä on tuotettu myös mallinnuksen tiivistetty versio, joka on julkaistu käsiesitteen muodossa.

Mallinnuksen teosta on vastannut sosionomi AMK Kati Savolainen, joka työskentelee A-klinikkasäätiön keskustoimiston kehittämissyksikössä. Mallinnusta varten hän on työskennellyt Oskelakodin yhteisössä viikoittain kesä-syyskuussa 2011, ja osallistunut yhteisökokouksiin, -retkiin ja hoidollisiin tilanteisiin yhteisötyöntekijän roolissa sekä yhteisön arkeen havainnoiden. Mallinnukseen on saatu materiaalia ja tausta-aineistoa Oskelakodin työntekijöiltä ja nykyisiltä sekä entisiltä Oskelakodin asukkailta. Työntekijöiden ja asukkaiden haastattelut ovat olleet tärkeä osa materiaalin keruuta. Lisäksi toiminnan kuvauksessa on hyödynnetty Oskelakodin vanhoja toimintakertomuksia ja asukaskirjanpitoa vuosien varrelta, Oskelakodista tehtyjä opinnäytteitä sekä aiheeseen liittyvää teoriakirjallisuutta.

Mallinnuksen pohjalla on sovellettu REA (Relational Evaluation Approach) -toimeenpanomallia. REA-malli tarjoaa käyttömahdollisuuksia monenlaisiin sosiaalialan kehittämis- ja innovaatioprosesseihin: ideointiin ja innovointiin, kuvaamiseen, kokeiluun ja käyttöönottoon sekä suunnitteluun ja arviointiin.

Oskelakodin toiminnan kuvauksen tarkoituksena on mallintaa Oskelakodin toiminta mahdollisimman tarkasti siten, että mallia voidaan käyttää jatkossa toiminnan laajentamista varten. Kuvauksen ajatuksena on, että mallinnettu toiminta on vietävissä toiseen päihdehuollon kuntouttavan asumispalvelun yksikköön, ja sitä voidaan käyttää uuden, aloitettavan kuntouttavan asumispalvelutoiminnan pohjana, hyvän käytännön

mallina. Mallin käyttöönottoon toisessa mahdollisessa yksikössä suositellaan yhdistettäväksi Oskelakodissa toimivien työntekijöiden säännöllinen konsultaatio ja kehittämisideoiden hyödyntäminen käyttöönoton alussa kuntoutus- ja työmallin säilymisen laadun varmistamiseksi. Valmis mallinnus toimii myös tietopakettina yhteistyökumppaneille ja verkostoille.

Oskelakodin nykyisistä ja entisistä asiakkaista puhutaan yleisesti termillä asukas. Sanaa asukas on käytetty samalla periaatteella läpi linjan myös tämän mallinnuksen teossa.

Saatteeksi	2
Johdanto	3
Oskelakodin historiaa	7
Setlementtiliitto taustayhteisönä	9
Perustiedot Oskelakodista	10
Asukkaat	11
Työntekijät	14
Yhteistyökumppanit	16
Asukkaan verkostot ja läheiset	17
Asumisen prosessi	19
Yhteydenotto ja alkuhaastattelu	19
Muutto asumaan ja ensimmäiset kuukaudet	20
Asumisen eteneminen	21
Asumisen loppuvaiheet	22
Kuntoutuksen rakenteet	24
Toimintasuunnitelma	25
Pienryhmätoiminta	26
Yksilökeskustelut	27
Yhteisökokous	28
Yhteisöhoito ja vertaistuki	29
Muu asumisen aikainen tuki	32
Asukkaassa tapahtuva muutos	33
Kuntoutuksen laadun arviointi	34

Yhteenvetoa	35
Taustamateriaalia	37

Oskelakodin historiaa

Oskelakoti on toiminut yhtäjaksoisesti vuodesta 1974 päihdehuollon kuntouttavan asumispalvelun yksikkönä miehille, joilla on päihdeongelma. Alun perin toiminta sai alkunsa toipuvan, vankilataustaisen raitistuneen alkoholistin Pentti Vätön ajatuksista ja Kristillis-yhteiskunnallisen Työkeskusliiton (myöhemmin Suomen Setlementtiliiton) pääsihteerin Topi Tarkan liittyttyä mukaan toimintaan, ja oli suunnattu vankilasta vapautuville päihteetöntä elämäntapaa tavoitteleville miehille. Työkeskusliitolle vankan ammattilaisen ja aa:n avulla raitistuneen entisen vangin yhteistyö oli siihen aikaan uusi työmuoto. Ammattilaistiedon ja oman toipumiskokemuksen herättämien ajatusten yhdistäminen osoittautui kuitenkin hedelmälliseksi alustaksi rakentaa sen ajan päihdetyötä Suomessa. Aluksi ennen Oskelakodin perustamista Vätön työ keskittyi valistavaan kenttäsosiaalityöhön vankiloissa ja kouluissa. 1960- ja 70-luvun vaihteen valistustyön kautta havahduttiin tarpeeseen, että Helsinkiin kaivattiin päihteetöntä kokoontumistilaa 12 askeleen ryhmien avulla raitistuneille. Sen myötä syntyi ajatus päiväkahvilatoiminnan ja avoimen olohuoneen ideasta raitista elämäntapaa tavoitteleville ihmisille.

Ensimmäinen Oskelakoti perustettiin vuonna 1973 Etelä-Haagaan Oskelantielle, jossa se toimi aluksi avoimen kahvilan tyyppisenä kokoontumistilana. Toimintaan tuli mukaan varhaisessa vaiheessa myös Kari ”Pulteri” Peltonen, joka oli itsekin raitistunut AA:n avulla. Oskelakotia alettiin pian kehittää esiin tulleista tarpeista käsin edelleen asumisen tuen suuntaan osana kuntoutumisen tukea.

Alkuvuosina asumisaika oli keskimäärin nykyistä pidempi, jopa joitakin vuosia. Kauemmin raittiina olleet olivat tiiviisti mukana Oskelakodin arjessa, ja ohjasivat asukkaita Oskelakotiin, vaikka heidän oma asumisensa yksikössä oli jo päättynyt.

Muutto Kannelmäen tiloihin vuonna 1996 toi mukanaan jonkin verran kulttuurin muutosta. Osa vanhoista asukkaista jäi pois aktiivisesta toiminnasta Oskelakodin kanssa. Kannelmäen ajoille oli tunnusomaista muun muassa vilkas yhteistyö AA- ja NA-ryhmien kanssa, joita kokoontui runsaasti silloisissa Oskelakodin tiloissa. Ryhmien sijaitseminen asumisyhteisön yhteydessä madalsi monen asukkaan kynnystä lähteä tutustumaan ryhmätoimintaan, vaikka siitä ei olisi ollutkaan aikaisempaa kokemusta. Ryhmissä käynnin

uudelleen kokeilu uudessa elämäntilanteessa saattoi myös olla helpompaa, vaikka aiemmat kokemukset 12 askeleen ryhmätoiminnasta eivät olisikaan tuntuneet omalta jutulta.

Tällä hetkellä Oskelakoti toimii Ala-Malmilla Ormuskujalla Malmin liikekeskuksen palveluiden tuntumassa 12-paikkaisena miesten asumisyhteisönä. Pieni asukasmäärä ja suuri, 540m² laajuinen kaksikerroksinen rakennus tarjoavat puitteet kodinomaiseen asumiseen. Yhteisöllisyys ja vertaistuki ovat päihdeongelmasta kuntoutumisen ja toipumisen perusta.

Oskelakodin johdossa ovat toimineet Pentti Vättö toiminnan alkuvuosista eläkkeelle jäämiseensä saakka 80-luvun alkuun, Kari ”Pulteri” Peltonen vuoteen 1991, Setlementtiliiton Viittakiven opiston apulaisrehtori Jorma Reinimaa (osa-aikaisena) 1992–1994 ja Pekka Hall marraskuusta 1994. Pekka Hallin jäätyä eläkkeelle marraskuussa 2011 Oskelakodin johtajana on jatkanut Pepe Kinnunen, jolla on myös oma toipumistausta. Oskelakodin toiminta yhtiöitettiin vuonna 2002, ja nimeksi vakiintui Oskelakoti Oy.

Hoitovuorokaudet, asukasmäärä ja keskimääräinen asumisaika Oskelakodissa vuosina 2000-2010:

Vuosi	Hoitovuorokaudet	Asukkaita	Keskimääräinen asumisaika
2000	4477	32	139,9
2001	4140	34	121,7
2002	4365	38	114,8
2003	4510	30	150,3
2004	4181	29	144,2
2005	4232	32	132,6
2006	3977	25	159,1
2007	3832	36	106,4
2008	4420	38	116,3
2009	4891	25	195,6
2010	4482	35	131,8

Setlementtiliitto taustayhteisönä

Suomen Setlementtiliitto ry on aloittanut toimintansa vuonna 1918. Oskelakodin omistaa Suomen Setlementtiliitto ry, Setlementtiliikkeen keskusjärjestö. Keskusliitto ja sen omistamat yhtiöt muodostavat konsernin, johon 2002 perustettu Oskelakoti Oy kuuluu.

Setlementtityön perusarvot ovat yhteisöllisyys, arjen keskellä toteutuva lähimmäisenrakkaus sekä erilaisten ja eri-ikäisten ihmisten välinen yhteistyö. Setlementtiliikkeen ajatuksena on tavoittaa erityisesti ne apua tarvitsevat, jotka ovat jostain syystä ajautuneet elämän laitamille ja ovat vaarassa syrjäytyä tai ehkä jo syrjäytyneet. Tässäkin mielessä päihdeongelmaisille tarjottavat kuntouttava asumispalvelutoiminta ovat yksi luonnollinen osa setlementtityötä.

Asumispalveluiden lisäksi suomalaisen setlementtityön toiminta-alueita ovat kansalaisvaikuttaminen, kansainvälinen yhteistyö, lapsi- ja nuorisotyö, monikulttuurinen työ, opinto- ja kulttuuritoiminta, seniori- ja vanhustyö, vaikeat elämäntilanteet sekä kriisityö. Setlementtiliikkeen palveluksessa toimii yli 3000 ammattilaista, ja heidän lisäksi setlementtityötä tekee runsaasti vapaaehtoistyöntekijöitä.

Vaikka Setlementtiliitto on arvopohjaltaan kristillinen, Oskelakodin asukkailta ei edellytetä kristillistä maailmankatsomusta eikä uskonnollisuutta. Kaikenlaiset hengelliset käsitykset hyväksytään. Setlementtityön arvot näkyvät Oskelakodissa muun muassa ihmiskeskeisenä tarkastelutapana. Taustalla on uskomus, että jokaisella ihmisellä on mahdollisuus muutokseen ja toipumiseen, ja että kaikissa ihmisissä on sellaista hyvää, jota voi nostaa esiin ja vahvistaa.

Perustiedot Oskelakodista

Oskelakodissa alkoholismi nähdään sairautena. Kuntouttavan asumisjakson tavoitteena on toipumisen ja kuntoutumisen myötä löytää tarvittavat taidot ja valmiudet itsenäiseen asumiseen sekä pysyvään elämäntavan muutokseen.

Oskelakodissa kaikki asukkaat sitoutuvat päihteettömyyteen ja väkivallattomuuteen. Samat säännöt koskevat myös jokaista muuta yhteisössä oleilevaa tai vierailevaa henkilöä.

Erityistä Oskelakodille on se, että se ei ole hoitolaitos vaan kuntouttava asumispalveluyksikkö. Se tuo mukanaan enemmän joustavuutta ja vapautta kuntouttavan toiminnan sisältöön verrattuna laitospuoliseen kuntouttavaan päihdehoitoon, mutta se edellyttää asukkaalta myös kykyä ottaa riittävästi vastuuta elämäntilanteestaan ja arjestaan, jotta kuntoutus Oskelakodissa voi edetä onnistuneesti tavoitteena olevaan suuntaan. Asumisaika Oskelakodissa on pääsääntöisesti 1-1,5 vuotta.

Koska Oskelakodissa ei ole henkilökuntaa paikalla iltaisin ja viikonloppuisin, kykyä itsenäiseen ja yhteisölliseen vastuunottoon edellytetään, jotta kuntoutus voisi onnistua. Asukkailla on oikeus ja velvollisuus puhalluttaa toinen asukas, mikäli herää epäily, että tämä tulee päihtyneenä Oskelakotiin. Vaikka vastuun ottamisen tilanteet itsestä ja yhteisöstä saattavat tuntua varsinkin alkuvaiheen asukkaasta haastavalle, ne tarjoavat oppimistilanteen ja mahdollisuuden onnistua elämänsä uuteen suuntaan sitoutumisessa hyvin konkreettisella tavalla. Hyvään lopputulokseen johtanut vastuunotto kannustaa ottamaan lisää vastuuta ja vahvistaa kokemusta omasta toimintakyvystä.

Päihteettömyyttä ja päihderiippuvuudesta kuntoutumista tuetaan Oskelakodissa vertaistuen avulla, pienryhmätoiminnalla, yksilökeskusteluilla, luomalla toimintasuunnitelman nimeä kantava kuntoutumissuunnitelma yhdessä asukkaan kanssa kuntoutumisen edetessä ja kannustamalla etsimään itselle sopivia tuen muotoja myös yhteisön ulkopuolelta. Päihteettömän elämäntavan omaksumista vahvistetaan myös opettamalla verkoston luomisen tärkeyttä ja rohkaisemalla rakentamaan ja ottamaan käyttöön toimiva, päihteetön verkosto ennen kuntouttavan asumisen päättymistä. Oskelakodissa tuetaan asukkaiden kiinnittymistä AA- ja NA-ryhmiin sekä muihin avohoitopalveluihin, kuten A-klinikkaan ja A-kiltaan.

Oskelakoti on Suomen Setlementtiliitto ry:n omistama, miehille tarkoitettu päihdehuollon kuntouttava asumispalveluyksikkö. Toimintaperiaatteiden keskeisin osa on yhteisöllisyys. Asukkaat muodostavat yhteisön, jonka jäsenet ovat sitoutuneet päihteettömyyteen.

Tämä kuvaus pyrkii esittelemään Oskelakodin historian, asumisen prosessin, kuntoutuksen rakenteet sekä Suomen Setlementtiliiton merkityksen taustayhteisönä. Toimintamalli avaa erityisesti Oskelakodin kuntouttavan asumispalvelutoiminnan erityispiirteet.

Julkaisija
Suomen Setlementtiliitto ry.
Setlementtijulkaisuja/ osa numero 29

